

บทที่ 1

บทนำและความสำคัญของปัญหา

โอกาสและแนวโน้มการค้าภาคอุตสาหกรรมของไทยในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

Opportunity and Potential of Manufactured Trade of Thailand in Asia Pacific Rim

1.1 บทนำ

ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยอดีต คือในอดีตการค้าระหว่างประเทศจะมีการตกลงกันเฉพาะประเทศคู่ค้าเพียง 2 ประเทศ ซึ่งจะมีข้อตกลงกันเป็นพิเศษ เช่นอาจมีการลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างกัน โดยสำหรับประเทศอื่นๆ จะมีอัตราภาษีตามปกติหรืออาจเป็นอัตราพิเศษก็ได้ นอกจากนั้นอาจเพิ่มด้วยข้อจำกัดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร เช่น การจำกัดโควตา การให้เงินอุดหนุน เป็นต้น แต่ในสมัยนี้จะเกิดการค้าแบบพหุภาคีขึ้นมาแทนที่การค้าแบบเดิม ทำให้ประเทศแต่ละประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันจำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Area : NAFTA) ประชาคมยุโรป (European Community : EC) เป็นต้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นการรวมตัวกันตามภูมิภาคที่ตั้งอยู่ โดยส่วนมากมักจะไม่มีการซ้ำซ้อนกัน แต่ก็มีกรรวมกลุ่มเศรษฐกิจบางกลุ่มที่มีรวมตัวแบบซ้ำซ้อนกันอยู่ คือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) การรวมตัวกันของกลุ่มนี้เป็นการรวมตัวกันของประเทศที่ตั้งอยู่ในเขตมหาสมุทรแปซิฟิก ประเทศสมาชิกในปัจจุบันคือ ญี่ปุ่น จีน ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฮองกง ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปาปัวนิวกินี แคนาดา สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก และ ชิลี โดย APEC ก็มีได้มีการจำกัดจำนวนประเทศสมาชิกแต่อย่างไร การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม APEC ก็มีได้มีการจำกัดไว้ เพียงแต่ประเทศที่ต้องการสมัครสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ตั้งไว้ก็สามารถเป็นสมาชิกได้

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก จะมีทั้งประเทศที่ได้ประโยชน์และประเทศที่เสียประโยชน์ก็ได้ สำหรับประเทศที่ได้ประโยชน์ก็จะได้มาจากการค้าระหว่างกันระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่ม ทำให้ปริมาณการค้าของกลุ่มมีค่าเพิ่มสูงขึ้น นั่นคือมีขนาดตลาดใหญ่ขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมีส่วนแบ่งตลาดสูงขึ้นในปริมาณการค้าของโลก จะส่งผลให้ประเทศในกลุ่มมีอำนาจต่อรองในเวทีการค้าโลกสูงขึ้นกว่าเดิม และนอกจากนั้นจะเป็นการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเข้าสู่ประเทศสมาชิก เนื่องจากต่างประเทศหวังจะได้สิทธิจากการลดภาษีศุลกากรระหว่างกันของประเทศในกลุ่ม และขนาดตลาดที่ใหญ่ขึ้นกว่าเดิม ผู้ลงทุนจากต่างประเทศจะเลือกลงทุนในประเทศใดในกลุ่มก็จะขึ้นกับการส่งเสริมการลงทุน หรือมาตรการต่าง ๆ ที่แต่ละประเทศจะกำหนดขึ้น เมื่อมีผู้ได้ประโยชน์ก็ต้องมีผู้เสียผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มได้เหมือนกัน เช่น การรวมกลุ่มของประเทศเล็ก ๆ หรือกลุ่มประเทศที่มีขนาดเล็ก ซึ่งจะทำให้มีอำนาจการต่อรองต่ำ อาจเสียเปรียบประเทศ หรือกลุ่มประเทศที่มีอำนาจในการต่อรองสูงกว่า อีกประการหนึ่งก็คือประเทศสมาชิกอาจจำเป็นต้องบริโภคสินค้าในราคาสูงกว่าที่ควรเป็น เพราะผู้บริโภคจำเป็นต้องซื้อสินค้าที่ผลิตในประเทศ หรือจากกลุ่มประเทศสมาชิก เพราะราคาถูกกว่าจากต่างประเทศ เนื่องจาก ได้รับสิทธิพิเศษจากอัตราภาษีศุลกากร และจะเป็นผลต่อเนื่องไปถึงผู้ผลิตภายในกลุ่มที่ขาดความชำนาญในการผลิตสินค้านั้น หรือมีความชำนาญในการผลิตสินค้านิดนี้น้อยกว่าที่ผลิตจากประเทศนอกกลุ่ม ทำให้ผู้บริโภคภายในประเทศสมาชิกจำเป็นต้องบริโภคสินค้าที่ด้อยคุณภาพกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งจะเป็นการทำให้ผู้บริโภคเสียประโยชน์ที่ควรจะได้รับ ดังนั้นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดูเหมือนว่าจะมีประโยชน์มากกว่าผลเสีย และถ้าประกอบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันคือ การประสบความสำเร็จของ GATT การเกิดขึ้นของเขตการค้าเสรีต่างๆ ความแข็งแกร่งของประชาคมยุโรป เป็นต้นทำให้การรวมตัวกันของแต่ละประเทศเพื่อรักษามลประโยชน์ของตนเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเกิดขึ้น

ประเทศไทยมีการค้ากับประเทศสมาชิกกลุ่ม APEC ถึงกว่าร้อยละ 60 ในปี 1993 ประเทศที่เป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทยได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ มีมูลค่าการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 18, 21 และ 11 ตามลำดับ (จากตารางที่ 1) ซึ่งบางประเทศในกลุ่ม APEC มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกันอยู่แล้ว ได้แก่ เขตการค้าเสรีอาเซียน (สิงคโปร์ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และบรูไน) และเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (สหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก) ส่วนประเทศอื่นๆ ยังไม่เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการรวมกลุ่มของ APEC จะก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศสมาชิกอื่นๆ ด้วย และการรวมกลุ่มที่มีขนาดใหญ่

จะทำให้มีอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น หรือกลุ่มอื่นในโลกได้ดีกว่าเดิม ประเทศสมาชิกของกลุ่มนี้มีประเทศที่เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่ด้วยถึง 2 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น ซึ่งทั้ง 2 ประเทศนี้มีอิทธิพลต่อระบบการค้าของโลกค่อนข้างมาก นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยประเทศในกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries : NICs) ประเทศในกลุ่มอาเซียน (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพในการแข่งขันสูง และยังประกอบไปด้วยประเทศที่มีโอกาสที่จะแข่งขันในอนาคตสูงเช่น จีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมาก และมีค่าจ้างแรงงานต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ตลาดการค้าและการลงทุนในประเทศจีนก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย ทำให้ศักยภาพในการแข่งขันของประเทศสมาชิกจะมีโอกาสสูงกว่ากลุ่มอื่น

เนื่องจากประเทศในกลุ่มเศรษฐกิจอื่นส่วนมากมักจะตั้งอยู่ในสถานที่ที่มีสภาพภูมิประเทศใกล้เคียงกัน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้องค์ประกอบต่างๆ ทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมค่อนข้างที่จะใกล้เคียงกัน โดยจะแตกต่างจากประเทศที่อยู่ในกลุ่ม APEC ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ตั้งอยู่ในเขตมหาสมุทรแปซิฟิก ที่ประกอบไปด้วยประเทศที่มีสภาพภูมิอากาศที่แตกต่างกันไป เพราะประกอบไปด้วยทวีป 4 ทวีป คือ เอเชีย อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ และออสเตรเลีย นอกจากนั้นยังประกอบไปด้วยประเทศที่เป็นหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ทำให้เป็นอีกปัจจัยที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ และอีกปัจจัยหนึ่งที่ต่างไปคือประเทศกำลังพัฒนาที่อยู่ในกลุ่ม APEC สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากมาตรการการลดอัตราภาษีศุลกากร และสามารถที่จะขจัดปัญหาที่เกิดจากมาตรการอื่นๆ ที่ไม่ใช่ภาษีของประเทศที่พัฒนาแล้ว การลดอุปสรรคที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศที่กล่าวไป ทำให้ปริมาณการค้าของประเทศสมาชิกสูงขึ้นกว่าเดิม การค้าของโลกจะเป็นไปแบบเสรีมากขึ้น ซึ่งก็เป็นไปตามข้อตกลงทั่วไปที่ว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariff and Trade : GATT) ตามผลการเจรจาในรอบอุรุกวัย

ในอดีตประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกสินค้าเกษตรเป็นสินค้าหลัก ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการส่งออกของประเทศไทย จากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้ามาเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกแทน สินค้าอุตสาหกรรมเป็นสินค้าที่สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพของสินค้าได้ ซึ่งแตกต่างจากสินค้าเกษตรที่ไม่สามารถควบคุมปัจจัยบางอย่างได้ เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ การนำเข้าเสียของสินค้าเกษตร เป็นต้น ดังนั้นการที่ประเทศสามารถส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมได้มากขึ้นจะทำให้ภาคอุตสาหกรรมจะมีความเจริญเติบโตตามไปด้วย ซึ่งส่งผลทำให้ความเจริญทางเศรษฐกิจสูงขึ้น โครงสร้าง

สินค้าออกของไทยมีสินค้าหลักเป็นสินค้าเกษตรคิดเป็นร้อยละ 61 ในปีค.ศ. 1980 จากนั้นมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ จนเหลือร้อยละ 33 ในปีค.ศ. 1993 หรืออีกนัยหนึ่งสินค้าอุตสาหกรรมก็มีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (จากตารางที่ 2) ตลาดการค้าที่สำคัญของประเทศไทยอันได้แก่ สหรัฐอเมริกา และ สิงคโปร์ นั้นมีโครงสร้างการส่งออกที่คล้ายกัน คือมีสัดส่วนการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมกับสินค้าเกษตรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน สหรัฐอเมริกามีการนำเข้าสินค้าเกษตรจากไทยประมาณร้อยละ 27 และสินค้าอุตสาหกรรมร้อยละ 73 ส่วนสิงคโปร์อยู่ที่ร้อยละ 14 และ 85 ตามลำดับ ซึ่งจะแตกต่างกันไปสำหรับประเทศญี่ปุ่น การนำเข้าสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรมในอัตราที่ใกล้เคียงกัน คือ มีการนำเข้าสินค้าเกษตรร้อยละ 50 สินค้าอุตสาหกรรมร้อยละ 48 สำหรับประเทศอื่นๆ ในกลุ่มเอเปกนั้นมีโครงสร้างการส่งออกที่คล้ายกับของสหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์ ดังนั้นการศึกษาสินค้าอุตสาหกรรมของไทยเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากสินค้าอุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา

1.2 ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรม ในขณะที่ภาคการเกษตรกรรมยังคงมีบทบาทอยู่บ้างพอสมควร การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจึงเกิดผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างแน่นอน โดยเฉพาะในระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งมีประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันหลายระดับ เช่น กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่าง เกาหลีใต้, ไต้หวัน, และฮ่องกง มีความสามารถในอุตสาหกรรมที่ใช้ทุนเข้มข้น หรือเทคโนโลยีระดับกลาง ในขณะที่ประเทศอย่าง จีน, อินโดนีเซีย ก็มีความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมที่ใช้ปัจจัยแรงงานเข้มข้น หรือใช้ปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติเข้มข้น เนื่องจากอัตราค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ หรือการมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นการรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะเอเปก (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) ที่จะมีการลดมาตรการกีดกันทางการค้าต่อกัน ทั้งมาตรการภาษี และไม่ใช้ภาษี จะเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศที่มีศักยภาพในแต่ละอุตสาหกรรมมีโอกาสในการครอบครองตลาดได้มากขึ้น ประเทศไทย ซึ่งมีโอกาสและแนวโน้มในการขยายตลาดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามการมีคู่แข่งกัน ก็นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญเช่นกัน ที่ประเทศไทยจะต้องถูกแย่งตลาดไปในอุตสาหกรรมที่ไทยขาดประสิทธิภาพ

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการค้าของประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รวมไปถึงการศึกษาผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคนี้ โดยมีรายละเอียดการศึกษาเป็นข้อๆ ดังนี้

1. โครงสร้างการค้าระหว่างไทยกับเอเปก
2. ปัจจัยกำหนดการค้าระหว่างไทยกับเอเปก และ อธิบายโครงสร้างการค้าของไทยกับประเทศในเอเปก
3. โอกาสและแนวโน้มการค้าของไทยกับเอเปก

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมของไทย และทำการศึกษาค้าของประเทศไทยกับประเทศที่อยู่ภายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ทั้งนี้เนื่องมาจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในเขตเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) ซึ่งประเทศสมาชิกในกลุ่มประกอบไปด้วย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน ไต้หวัน ฮองกง ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกา แคนาดา เม็กซิโก ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปาปัวนิวกินี และชิลี

สินค้าอุตสาหกรรมที่ทำการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาสำหรับสินค้าที่จัดอยู่ภายใต้ระบบ Standard International Trade Classification (SITC) ซึ่งการจัดสินค้าตามระบบ SITC นี้จะทำการแบ่งเป็นหมวดหมู่เป็นหมู่ๆ มี 10 หมู่ ซึ่งเป็นการแบ่งในลักษณะกว้างๆ ไม่ลงไปในรายละเอียด โดยหมวดที่ 1 - 4 เป็นสินค้าเบื้องต้น (Primary product) ส่วนสินค้าอุตสาหกรรมนั้นคือหมวดที่ 5 - 8 และหมวดที่ 9 เป็นสินค้าพิเศษที่ไม่ได้จัดอยู่ในสินค้าทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว ต่อจากนั้นก็แบ่งสินค้าย่อยลงไปในการรายละเอียด โดย

จะใช้ตัวเลขในการแทนรายละเอียดของสินค้า ยังมีตัวเลขหลักก็แสดงถึงว่ามีรายละเอียดของสินค้ามากตามไปด้วย สำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะทำการศึกษาคำที่จัดอยู่ภายใต้ระบบ SITC ที่มีรายละเอียด 3 หลัก และขึ้นต้นด้วย 5, 6, 7 และ 8 โดยการใช้ฐานข้อมูลจาก United Nation Statistic office ตั้งแต่ปี 1976 - 1993

1.5 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้สามารถคาดการณ์ในอนาคตของประเทศไทยได้ว่า จะได้รับผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากน้อยเพียงใด
2. ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ถึง แนวทางการขยายตัวทางการค้าของสินค้าอุตสาหกรรมของประเทศไทยไปยังประเทศสมาชิก APEC
3. ทำให้สามารถทราบถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อประเทศไทยเนื่องจากการรวมกลุ่ม APEC

1.6 วรรณกรรมปริทัศน์

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเรื่อง โอกาส และ ศักยภาพในการค้าภาคอุตสาหกรรมของไทยในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยทำการแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ การศึกษาถึงปัจจัยที่มากำหนดการค้าของไทยกับประเทศคู่ค้าในเอเปค, การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และ การศึกษาถึงประโยชน์ของเอเปคที่มีต่อการส่งเสริมการค้าของไทย โดยจะแสดงรายละเอียดการวิเคราะห์ไว้ในบทที่ 3 งานวิจัยในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาถึงงานวิจัยในอดีตที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้

Paitoon W. (1995) ได้ทำการศึกษาถึง โอกาสที่ไทยจะได้ประโยชน์จากการค้าในสินค้าอุตสาหกรรมภายใต้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยกล่าวไว้ว่า ข้อตกลงเอเปคนั้นมีส่วนทำให้การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของไทยมีมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการลดข้อจำกัดที่ไม่ใช่ภาษีของประเทศพัฒนาแล้วจะทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าของประเทศไทยและประเทศใน

ภูมิภาคนี้ และอีกประการหนึ่งคือการลดข้อจำกัดทางการค้าระหว่างไทยกับ ASEAN หรือ NICs จะทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีสัดส่วนปัจจัยการผลิตใกล้เคียงกับ ASEAN และ NICs ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างมาก และการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างไทย กับ ASEAN และ NICs เป็นการค้าแบบ intra-industry trade และการค้าที่เพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นการลงทุนระหว่างไทย กับ ASEAN หรือ NICs หรือเป็นการลงทุนจากประเทศอื่นก็ตาม

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการที่จะให้การค้าเป็นการค้าแบบเสรี โดยการที่จะใช้นโยบายที่จะไม่เลือกปฏิบัติกล่าวคือ ถ้ามีการลดภาษีให้กับประเทศใดประเทศหนึ่งจะต้องทำการลดภาษีให้กับประเทศที่เหลือด้วย ไม่ว่าจะประเทศนั้นจะเป็นประเทศสมาชิกหรือไม่ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ไทยจะได้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มเอเปกได้มากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากประเทศอุตสาหกรรมในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีประเทศไทยเป็นตลาดการค้าที่สำคัญมาแต่เดิม การค้าเสรีที่เกิดขึ้นเอเปกจะช่วยทำให้ได้ประโยชน์จากการค้ามากยิ่งขึ้น

การศึกษาวเคราะห์นในครั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ในการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศสมาชิกเอเปก โดยใช้วิธีการศึกษาโดยใช้ดัชนีการค้าระหว่างประเทศหลายตัวในการวิเคราะห์ อาทิเช่น Intra-industry trade index, RCA index, และ Trade intensity index เป็นต้น และนอกจากนี้มีการวิเคราะห์ปัจจัยที่จะมากำหนดการส่งออกสุทธิ โดย capital intensity การวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้ทราบถึงรูปแบบการค้าระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกที่เกิดขึ้น และ จะทำให้ทราบถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น

Peter S. Heller¹ (1979) ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยการผลิต และ ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบกรณีศึกษาประเทศญี่ปุ่นในปีค.ศ. 1956-1969 โดยการใช้อัตราส่วนของทุนต่อแรงงานและมีความสัมพันธ์กับการส่งออกหรือการนำเข้า ซึ่งมีผลของการศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้ปัจจัยการผลิตของญี่ปุ่นมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในทางการค้า การส่งออกของญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไปตามอุตสาหกรรมที่ใช้ทุนเป็นหลัก สมัยก่อนญี่ปุ่นควรที่จะส่งออกสินค้าที่ใช้

¹ Peter S. Heller. Factor Endowment Change and Comparative Advantage : The Case of Japan, 1956-1969. *The Review of Economics and Statistics* 58 August 1976 : 283-292

ทุนเป็นหลักไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว และส่งสินค้าที่ใช้แรงงานเป็นหลักไปยังประเทศกำลังพัฒนา แต่ญี่ปุ่นก็มีปัญหาบางประการเกี่ยวกับข้อจำกัดของปัจจัยแรงงานที่มีอยู่ นั่นทำให้การส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานเป็นหลักไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ควร จึงต้องเปลี่ยนการส่งออกสินค้าที่ใช้ทุนหรือแรงงานที่มีฝีมือเป็นหลักแทน จากผลของการศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือการที่ประเทศใดๆ การเกิดการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนการใช้ปัจจัยอย่างรวดเร็วไปในทางที่จะใช้ปัจจัยทุนเป็นหลักในการผลิตสินค้า จะก่อให้เกิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสำหรับสินค้านั้น เป็นที่สังเกตได้ว่าประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้นเป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า และกำลังอยู่ในขั้นตอนของการส่งเสริมการส่งออก หลังจากนั้นก็จะเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก

Bela Balassa² (1979) ได้ทำการศึกษาในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสำหรับสินค้าอุตสาหกรรม โดยอาศัยการสะสมทุนทั้งทุนทางกายภาพและทุนมนุษย์ ซึ่งจะเป็นสาเหตุของการพัฒนาเศรษฐกิจ Balassa ได้ทำการศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบโดยการใช้ความเข้มของการใช้ปัจจัยทุน และได้ใช้ทุนทางกายภาพและทุนมนุษย์ในการหาความสัมพันธ์ที่มีต่อค่าสัมประสิทธิ์ของความเข้มของปัจจัยทุนที่ได้ในช่วงแรก ซึ่งผลที่ได้สามารถบอกได้ถึงระดับการพัฒนาของเศรษฐกิจ การที่ประเทศกำลังพัฒนาสามารถที่จะผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้าได้แล้วและเริ่มมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ จะทำให้ประเทศเหล่านั้นสามารถที่จะแข่งขันกับประเทศที่ได้พัฒนามาก่อนหน้านั้นแล้วได้ เช่นกรณีของญี่ปุ่นซึ่งเดิมเป็นประเทศกำลังพัฒนา ต่อมาได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทุนเป็นหลักทำให้สามารถที่จะแข่งขันกับประเทศที่พัฒนาแล้วอย่าง สหรัฐอเมริกา หรือ ประเทศในแถบยุโรปได้ นั่นก็คือผลของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่ดีขึ้น

Kym Anderson³ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก การที่ประเทศในแถบนี้มีอัตราส่วนของปัจจัยการผลิตแตกต่างกัน ทำให้เกิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่อยู่ภายในกลุ่ม การค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มน่าจะเป็นการค้าแบบประกอบกัน (complementary trade) แต่ตามความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะว่าประเทศ

² Bela Balassa. The Changing Pattern of Comparative Advantage in Manufactured Goods. *The Review of Economics and Statistics* LXXI May 1977 NO. 2 : 259-266

³ Kym Anderson, Prospects for Trade Growth Among Pacific Basin Countries. *The Developing Economies* XXI NO. 4 (December 1983) : 376-385

แต่ละประเทศได้มีการปกป้องอุตสาหกรรมที่ตนเองมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ดังนั้นการที่จะทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศให้เป็นไปแบบเสรีมากขึ้น ทำให้ประเทศต่างได้รับประโยชน์มากขึ้น จากการศึกษาพบว่าการที่ประเทศมีความเข้มของการค้าระหว่างประเทศมากจะทำให้เกิดการค้าแบบประกอบกันมากขึ้นตามไปด้วย และการค้าแบบประกอบกันก็เพิ่มขึ้นตามเวลา

Pranee Suwentupinton (1987) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การค้าอุตสาหกรรมระหว่างกัน ในสินค้าอุตสาหกรรมของไทย โดยการใช้ข้อมูลการค้าของประเทศไทยภายใต้ระบบ SITC เริ่มต้นในปี 1976 ถึงปี 1984 ซึ่งมีผลการศึกษาว่าเกิดการค้าอุตสาหกรรมระหว่างกันจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่อยู่ในหลัก 5 และ 7 ซึ่งก็คือ เคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ที่ใกล้เคียง และ เครื่องมือเครื่องจักร ตามลำดับ ส่วนประเทศที่มีการค้าภายในอุตสาหกรรมระหว่างกันมากที่สุดได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ และฮ่องกง แต่การเลือกประเภทสินค้าที่มามีจำนวนของ Pranee นั้นได้ทำการเลือกสินค้ามาเพียงบางส่วนเท่านั้น ทำให้สินค้าอุตสาหกรรมอีกส่วนหนึ่งไม่ได้ถูกรวมอยู่ในการวิเคราะห์ จึงนับว่าเป็นจุดด้อยอย่างหนึ่งของงานวิจัยนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย